

ZEDNÁŘSKÁ KNIHOVNA A ZEDNÁŘSKÉ TISKY ZÁKLADNÍ KNIHOVNY KNIHOVNY NÁRODNÍHO MUZEA OZNAČOVANÉ JAKO SOUBOR LATOMORUM

Luboš Antonín – Eva Lachmanová

Masonic library (so called „Zednářská knihovna“) and Masonic prints of the Institutional library of the National museum library („Základní knihovna Knihovny Národního muzea“) often called as „Latomorum“-complex

Abstract: The so called MASONIC LIBRARY is another important complex of Masonic prints and handwritings kept by the elemental department of the National Museum Library. Its content isn't that big, but its composition is quite similar to that library. This library contains several valuable Masonic prints from 18th century, among which there can particularly be mentioned the German translation of Anderson's Constitutions from 1743. There can also be found several Masonic prints from Johann Schönfeld's book office, several Masonic song-books (often completed with nice allegoric engravings at the frontispiece). The most essential part of the library is the English-, French- and especially German- Masonic literature from the 19th century as well as several Masonic prints from the first 3 decades of the 20th Century.

Keywords: Library of the National museum in Prague – old Masonic prints – Masonic lodge Sincerité in Klatovy – Prague Masonic lodge „Freilicht zur Eintracht“ – illuminati – Mr. František Xaver Chanovský – Eugen Winterberg

ZEDNÁŘSKÁ KNIHOVNA

ZEDNÁŘSKÁ KNIHOVNA je druhý významný celek zednářských tisků a rukopisů ve správě základního oddělení Knihovny Národního muzea. Je rozsahem menší, avšak svojí skladbou je podobný knihovně lóže *HARMONIE*. Obsahuje 232 bibliografické jednotky a její původ je ještě míň objasněn, než u knihovny lóže *HARMONIE*. Zápis ve velké přírůstkové knize popisuje soubor knih se zednářskou tematikou, zapisovateli však nebylo jasné, zda se jedná přímo o knihovnu lóže, proto uvádí „?“. Počet knih je odhadnut na „asi 400 sv.“ (okolní zápisy v knize mají všechny slůvko „asi“, protože jde veskrze o období, kdy knihovníci zažívali disproporci mezi ohromným počtem nezpracovaných knih a svými možnostmi). Tento stručný a více nespecifikovaný zápis vylučuje, že je jím míněn celek *HARMONIE*, která obsahuje více než 1 500 svazků, ale zároveň nevylučuje fond, který dnes označujeme za ZEDNÁŘSKOU KNIHOVNU, jež čítá 232 signatur a cca 300 svazků. Na protější straně zápisu v této přírůstkové knize je v kolonce „Původ“ uveden „?“ a v kolonce „Způsob získání“ slovo „přiděleno“, v kolonce „Poznámky“ se pak objevuje text „vytříděno září 1960“. Jde tedy s velkou pravděpodobností o soubor shodný s tím, který je zmíněn ve *Zprávě o evidenci nezpracovaných knižních fondů v základní knihovně* z 28. 4. 1957 podepsané dr. K. Bezděkem, kde Bezděk uvádí stručnou poznámku „knihovna zednářské lóže? (zábor) 400“. Počet (zhruba odhadnutý), původ neznámý a způsob získání (vyjádřen jednou jako „zábor“ podruhé jako „přiděleno“), nevylučují shodu. Ve velké přírůstkové knize žádný další zednářský soubor za-

přít, a to ani pod rokem 1977, kdy byl knižní celek ZEDNÁŘSKÁ KNIHOVNA zapsán do přírůstkového seznamu základní knihovny. Nejspíše z jednoduchého důvodu, a to protože byl již jednou zapsán pod rokem 1941.

Část knih nese kulaté heraldické razítko Karla hraběte Chorinského z Ledské, editora známého sborníku o zednářství připraveného v Rakousku především z podnětu katolické církve. Vlastnoruční vpisak hraběte nese na titulním listu klasické dílo tzv. zrádcovské literatury *L'ORDRE DES FRANS-MACONS TRAHI, ET LE SECRET DES MOPSES RÉVÉLÉ*.

V ZEDNÁŘSKÉ KNIHOVNĚ se vyskytují razítka pražských zednářských lóží *Freilicht zur Eintracht* (s razítky této lóže zaznamenáváme též výskyt nálepek s evidenčními čísly její lóžové knihovny) a *Adoniram zur Weltkugel*. Exlibris pražské lóže *Adoniram zur Weltkugel* najdeme například v knize *Reliquien aus dem goldenen Zeitalter der deutschen Freimaurerey: also weder Sarsena...* (Leipzig 1818). Stoličným mistrem lóže *Adoniram zur Weltkugel* byl ve třicátých letech minulého století Ernst Süßland, ředitel obchodní a průmyslové banky v Praze. Süßland byl funkcionářem spolku pražských německých umělců *Prager Secession*, který ovšem nebyl orientován na umění „Jugendstil“, ale slovem „secese“ vyjadřoval rozchod s oficiálním uměním. V roce 1930 se k zakladatelům spolku připojila pražská zednářská lóže *Adoniram zur Weltkugel*. Častá jsou také exlibris dalšího mistra lóže *Adoniram zur Weltkugel*, továrníka a zednářského publicisty Eugena Winterberga. Jeho jméno je spojeno s nálezem zednářského rituálu u nás, rituálu klatovské lóže *Sincerité*. Historii této lóže prakticky neznáme,

vyskytuje se však v seznamu *Alphabetisches Verzeichnis aller bekannten Freimaurer-Logen aus oeffentlichen Urkunden dieser ehrw. Gesellschaft zusammen getragen*, (Leipzig: Boehme 1778), se kterým se setkáváme v Kolowratské knihovně v Rychnově nad Kněžnou či v bývalé knihovně knížat Fürstenbergů, která je dnes uložena na hradě Křivoklátě. Klatovské muzeum vlastní dále tzv. lůžovou knihu, o níž lze předpokládat, že pochází z majetku lóže nebo některého jejího člena. Dále existuje učňovský rituál z thunovského archivu ze zámku v Cholticích, který je dnes ve správě Městského muzea v Čáslavi. Za první republiky jej objevil právě Eugen Winterberg a pod názvem *Ritual des Lehrlinggrades der Loge Sincerité in Klattau 1745–1785* vydal jeho faksimilované vydání s předmluvou jiný československý svobodný zednář německé národnosti Oscar Posner. Do majetku Thunů se originál tohoto rukopisu dostal pravděpodobně přes Václava Josefa hraběte Thuna, jenž byl členem lóže *U tří korunovaných hvězd*, kam po zániku klatovské lóže přešlo nejvíce jejich členů.¹

Eugen Winterberg je také autorem lůžového tisku *Praha a její vztahy k zednářství v minulosti a přítomnosti* (Praha 1928). Jedno ze dvou exlibris Eugena Winterberga je věrnou kopií titulního listu *Modliteb svobodného zednáře*, vyrytého v roce 1784 J. Berkou. Častější je laškovně exlibris *Eugen und Marianne Winterberg*, na kterém je vyobrazen mladý pár skotačící okolo stromu. Takové exlibris, zdá se, ladí například s německým překladem Rabelaisova klasického díla *Gargantua und Pantagruel* vydaného v roce 1922 v Mnichově. Společný výskyt exlibris lóže *Adoniram zur Weltkugel* a exlibris Eugena Winterberga je ovšem možné nalézt i v několika svazcích významného zednářského myslitele Ignaze Aurelia Fesslerera, které se nacházejí v knihovně Veliké lóže České republiky. Winterbergovo exlibris je zastoupeno i v dalších knihách Knihovny Veliké lóže České republiky – například na Abafiho dějinách zednářství, ve dvojici s exlibris lóže *Adoniram zur Weltkugel* je nalezneme také v Rytířově albu *Exlibris svobodných zednářů* atd.

Exlibris pražské lóže *Freilicht zur Eintracht*, mající spíše charakter knihovnického štítku, bývá zpravidla necitlivě přelepeno knihovním štítkem Knihovny Národního muzea. Tato praxe neznámého knihovnického „pachatele“ se nevyhýbala ani rytinám, které tvoří výzdobu knih. Členem lóže *Freilicht zur Eintracht* byl český germanista (německý bohemista) Pavel Eisner.² Lóže byla členem nezávislého zednářského uskupení *Freimaurerbund zur aufgehenden Sonne (FZAS)*, měla kladný vztah k prezidentu Benešovi. Čestným členem lóže byl MUDr. Emil Pollatschek (1875–1934), známý svými sympatiemi k dr. Albertu Schweitzerovi. Mezi knihami označenými touto lóží najdeme *Enthüllung des Systems der Weltbürger-Republik* Ernsta Augusta Antona von Göchhausen z roku 1786, která pojednává o domnělém sblížení esoterního zednářství s katolicismem.³ K rozekruciansky orientované zednářské literatuře lze také přiřadit další knihu stejné proveniencie *Die Theoretischen Brüder oder zweite Stufe der*

Rosenkreutzer z roku 1785. Knihu *Der Rosenkreuzer in seiner Blösse...*, vydanou v Norimberku (na titulním listu knihy je uváděno záměrně nesprávně v Amsterdamu) v roce 1781 napsal pod pseudonymem Magister Pianco Hans Heinrich svobodný pán Ecker und Eckhoffen (1750–1790). Autor figuruje na seznamu staroskotské lóže *Ferdinand zum Felsen* v Hamburku pod pořadovým číslem 2 ve čtvrtém iniciačním stupni a ve funkci deputovaného staroskotského velmistra. V jánské lóži téhož jména se vyskytuje jako stoliční mistr.⁴ Hans Heinrich von Ecker und Eckhoffen založil esoterní řád Bratří sv. Jana Evangelisty z Asie, který působil i v českých zemích.⁵ Nauku Asijských bratří údajně tvořila „pravá tajemství a morálně-fyzická objasnění hieroglyfů řádu rytířů a bratrů svobodných zednářů“, víceméně šlo o kabalistickou část rozekrucianské nauky spojenou se Saint-Martinovou symbolikou čísel. Rozvinutá organizační struktura svobodných zednářů se stala základnou pro nábor členů do různých esoterně orientovaných víceméně tajných organizací, jakými byli zejména Asijská bratří a ilumináti. Iluminátství představovalo radikálně osvícenský proud svobodného zednářství mající v úmyslu konspirativně infiltrovat pokrokovými myšlenkami odkojené členy řádu do vlivných funkcí ve státní správě. Tajný svaz iluminátů pracoval konspirativně: každý člen řádu přijímal krycí řádové jméno zpravidla podle některé postavy z antického starověku a „přejmenována“ byla i místa působení řádu – Mnichov, kde bylo hnutí nejsilnější, byl označován jako Athény, Vídeň jako Řím, Ingolstadt jako Eleusina. Činnost iluminátů byla trnem v oku především katolické církvi, která sehrála významnou roli v událostech v Bavorsku, kde řád vznikl a měl nejvíce členů. Ilumináti byli obviněni z podvrtných tendencí v souvislosti s plánem císaře Josefa II. na výměnu habsburské državy v Belgii za Bavorsko. Z plánu nakonec pro odpor Pruska sešlo, výnosem z 2. března 1785 však bylo všem bavorským iluminátům i svobodným zednářům zakázáno vyvíjet jakoukoli další činnost. S tím nesouhlasili jejich bratří ve Vídni a jejich protesty spolu s obhajobami bavorských iluminátů daly vzniknout početné polemické literatuře, která je nedílnou součástí zednářské literatury konce 18. století. Patří mezi ně kniha zakladatele řádu, Adama Weishaupta *Das verbesserte System der Illuminaten mit allen seinen Einrichtungen und Graden...* (Frankfurt und Leipzig = Nürnberg 1787). Autorem *Einige Originalschriften des Illuminatenordens* (Mnichov 1787) je mnichovský nakladatel Joseph Lentner (1755–1818). Do širokého proudu polemické literatury, která se okolo iluminátů rozproudila, patří *Grosse Absichten Des Ordens Der Illuminaten* vydané v Mnichově v roce 1786.

Ke starým zednářským tiskům, označeným knižním štítkem lóže *Freilicht zur Eintracht*, patří *Abenteuer eines Maurers zur Warnung für Eingeweihte und Profane...* z roku 1788 či *La lire maconne, ou Recueil de chansons* vydaná v Haagu v roce 1766. Z dalších lůžových exlibris nalezneme *EX LIBRIS G.:U.:V.:* (lóže) *WAHRHEIT UND EINIGKEIT ZU DREI GEKRÖNTEN SÄULEN IM OR.:* PRAG vytvořené

¹ *Ritual des Lehrlinggrades der Loge Sincerité in Klattau 1745–1785*. K vydání připravil Oscar Posner, vydala lóže *Quatuor Coronati coetus pragensis* v roce 1930.

² LEŠEHRAD, Emanuel. *Literatura a umění v československém zednářství*. Praha: Legiografie, 1936.

³ heslo *Centralisten*. In *Allgemeines Handbuch der Freimaurerei, Dritte, völlig umgearbeitet...* Auflage von Lennings Encyclopädie der Freimaurerei, Erster Band, Leipzig 1900, s. 151.

⁴ Archiv Národního muzea, fond Latomica, přír. č. 10/49/.

⁵ Materiály k českým členům řádu jsou v Archivu Národního muzea, fond Latomica, 17/C/24.

Jiří Jílovským (1884–1958). K nejstarším provenienčním znakům knihovny patří vpisek „*Georg Petery 1811*“ v knize *Geschichte des Schicksals der Freymäurer in Neapel* vydané ve Frankfurtu a Lipsku v roce 1779. Nejrozšířenějším vlastnickým označením je oválné razítko „*ANTON WEISSE PRAG 1306/II*“. Jsou jím označeny většinou staré a klasické zednářské tisky: *Fessler's sämmtliche Schriften über Freymaurerey*, Berlin 1801, Starckova Apologie des Ordens der Frey-Maurer, z roku 1770, Eggersovy *Maurerische Ansichten* z roku 1817, Krauseho *Geschichte der Frei-Maurerei* z roku 1810, *Anti-Saint-Nicaise* Christiana Friedricha Kesslera z roku 1786, *Der Geist und das Wirken des ächten Freimaurer-Vereins* z roku 1815. K moderním exlibris patří to s textem „*EX LIBRIS EMIL FRENKEL*“ vytvořené Maxem Pollakem (1886–1970), který se v pozdějších letech proslavil především na západním pobřeží USA.

Zajímavostí knihovny je německý překlad Andersonovy Konstituce *Jacob Anderson, Neues Constitutionen – Buch der alten Ehrwürdigen Brüderschaft der Frey-Maurer, worin die Geschichte, Pflichten, Regeln etc. derselben auf Befehl der grossen Loge aus ihren alten Urkunden, glaubwürdigen Traditionen und Logen-Büchern, zum Gebrauch der Logen verfasst worden von Jacob Anderson, D.D. Zweyte vermehrte Auflage. Aus dem Englischen übersetzt, Franckfurt am Mayn, in der Andreäischen Buchhandlung, 1743.*

Shromážděním starých zednářských rukopisů a jejich kodifikací byl pověřen James Anderson (1679–1739), kazatel skotských presbyteriánů. V roce 1735 vyšly jako *Constitutions*, které dodnes tvoří se Starými povinnostmi (Old Charges) základní zednářské dokumenty trvalé platnosti. K velmi starým zednářským tiskům patří *Histoire, obligations et statuts de la tres venerable confraternité des Francs-Maçons, tirez de leurs archives...* (par La Tierce) vydaná ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 1742. Jedná se vlastně o francouzskou verzi Andersonovy Konstituce. Legendou se také stala kniha abbé Larudana *Allerneueste Geheimnisse der Freymäurer...* (místo vydání neuvedeno, 1776). Abbé Larudan je označení používané pro neznámého autora rozšířeného tzv. „zrádcovského spisu“, tj. spisu, který publikoval a vyzradil zednářská tajemství. Kniha *Brüderliche Vermahnungen an einige Brüder Freymäurer von dem Bruder Seddag* (Philadelphia/Petersburg/ 1781), má na titulním listě pozoruhodnou výzdobu signovanou „*Kraft der Dreyfachen*“, „*Rosmasler del. et sc.*“ *Kronik der Maurerey von Joseph Graf von Palatin* je pražský tisk z roku 1785 a obsahuje dějiny zednářství převzaté z Andersonovy Konstituce a Bornovu přednášku o egyptských mystériích. Mezi cenná zednářská bohemika patří *System der Freymaurer-Loge Wahrheit und Einigkeit zu drey gekrönten Säulen in P/rag/...* (Philadelphia 1594, ve skutečnosti Praha 1794). *Gesandbuch für Freymaurer*, uspořádaný Georgem Heinricem Mahnckem a vydaný v roce 1804 v Hamburku, má na frontispice alegorickou rytinu, která obsahuje i egyptizující prvky: dvojici sfing, „strážkyň prahu“ a část zdva pyramidy. Tato výzdoba svědčí o vzestupu zájmu o egyptský hermetismus mezi svobodnými zednáři. Na jeho počátku stálo „egyptské zednářství“ proslulého Cagliostro. Jeho osudy jsou zachyceny v knize *Leben und Thaten Josephs Balsamo, des so genannten Grafen Cagliostro, gezogen aus dem wider ihn zu Rom im Jahr 1790 angestellten...* vydané v Curychu v roce 1791. Kniha pojednává o inkvizičním procesu, ve kterém byl Cagliostro odsouzen k smrti za to, že se pokusil

založit v Římě zednářskou loži a za opisování a rozšiřování spisu o egyptském zednářství.

Ačkoli v ZEDNÁŘSKÉ KNIHOVNĚ převládají knihy pocházející z majetku reformně vystupující lóže *Freilicht zur Eintracht* a československých německých svobodných zednářů aktivních v první polovině 20. století, obsahuje tato početně nepříliš rozsáhlá knihovna množství cenné literatury k dějinám středoevropského svobodného zednářství druhé poloviny 18. století. Na druhou stranu zde nacházíme množství popularizační přírodovědné literatury z první poloviny 20. století (např. časopis *Kosmos* z let 1905–1933). Přestože nemůžeme o původu knihovny nic spolehlivého říci, nabízí se myšlenka, že se jedná o torzo knihovny lóže *Freilicht zur Eintracht*.

SOUBOR LATOMORUM

CATALOGUS REALIS HISTORICUS. HISTORIA ET DISCIPLINA LATOMORUM (ZEDNÁŘSTVO. FREIMAUREREI) je název katalogu zednářských knih uložených v rozmezí signatur počínajících číslicemi 59–61. Knihy byly postupně zapisovány do seznamu, který je abecedně řazen podle autorů (popř. názvu). Převážně se jedná o zednářské tisky z 18. a 19. století, nejmladší zapsaná kniha byla vydána v roce 1920. Tento třetí soubor zednářské literatury Knihovny Národního muzea je sestaven převážně z cenzurních výtisků předávaných policejním ředitelstvím Knihovně Národního muzea a doplněna cennými zednářskými tisky z 18. století.

Část knih nese rukopisný vpisek „(Fr. Xaver) Chanowsky“. Jedná se převážně o německou zednářskou literaturu první poloviny 19. století. František Xaver Chanovský (1788–1877), příslušník staré české rytířské rodiny, profesor Tereziánské akademie ve Vídni a ředitel Polytechnického ústavu v Praze, odkázal svoji knihovnu Národnímu muzeu. Jeho knihovna byla oborově rozptýlena, a ta část, která se týkala zednářství, zařazena do souboru LATOMORUM. Proto zde nalezneme jeho vpiskem označený titul *Der Mystagog oder vom Ursprung und Entstehung aller Mysterien und Hieroglyphen der Alten welche auf die Freymaurerey Bezug haben aus den ältesten Quellen hergeleitet und aufgesucht von einem ächten Freymaurer...* z roku 1789, rozekrucianý tisk *Der Im Lichte Der Wahrheit Strahlende Rosenkreuze* z roku 1782, *Saint-Nicaise, oder eine Sammlung merkwürdige maurerischer Briefe* z roku 1785 či *Die Zwo Schwestern P*** Und W*** Oder Neu Entdecktes Freymaurer- und Revolutionssystem...* z roku 1796. Autor Alois Leopold (vlastně Franz Leopold) Hoffmann, narozený 29. ledna 1760 v Dolním Vítkově u Chrástavy, studoval literaturu na univerzitě ve Vratislavi a působil jako profesor němčiny a literatury na univerzitách v Pešti a od roku 1790 ve Vídni, kde byl ale v roce 1793 předčasně penzionován. Od roku 1783 byl členem vídeňské lóže *Zur gekrönten Hoffnung*, byl rovněž členem řádu asijských bratří a iluminátem s řádovým jménem Servius Sulpitius. Po vypuknutí Velké francouzské revoluce se zcela postavil do služeb reakce a vedl protizednářskou denunciační kampaň. Netušíme, z jakých důvodů Chanowsky shromáždil zednářskou literaturu, která ostatně činí pouhý zlomek jeho knihovny, ale anglický tisk *Jachin and Boaz, or; An authentic key to the door of free-masonry both ancient and modern*, vydaný v Londýně v roce 1797, by mohl svědčit o jeho vážnějším zájmu o problematiku svobodného

zednářství. Z Kolowratské knihovny pochází *Freimaurerei der Frauenzimmer* (Strassburg 1774). Autorem *Freymaurer Auto da Fé in Wien* z roku 1786 je dramatik Franz Kratter (1785–1830). Spisovatel, knihovník a lóžový bratr Haydna a Mozarta, Amadeus Gottlieb Dominicus, známý jako Gottlieb Leon, je autorem spisu *Empfindungen über den Schutz der Freimaurerei in den K.K. Erblanden* z roku 1786.

Základní dílo o svobodném zednářství v Rakousku-Uhersku, Abafiho třisvazkové *Geschichte der Freimaurei in Oesterreich-Ungarn* (Budapest 1890, 1893), nese oválné razítko „Dr. GABLER“. Tímto razítkem je například označen *Taschenbuch für Freimaurer auf d. J. 1896 Asträa*, stejně tak i Taxilovy pamflety. Oválné razítko „Dr. M.J. FESL“ označuje Bobrickovy *Geschichte, Grundidee u. Verfassung der Freimaurerei*, vydané v Zurichu 1838. Razítko „Dr. Jan Kalousek“ najdeme v knize *Freimaurer-Bund in seiner gegenwertige Bedeutung*, Budapešť 1888.

Výběrový charakter knihovny LATOMORUM, daný tím, že do ní přicházely zásadní akvizice zednářské literatury v rámci akviziční činnosti druhé nejvýznamnější pražské knihovny, umožnil vznik souboru vynikajících starých zednářských tisků. Na prvním místě uveďme německé vydání Konstituční knihy z roku 1741. Dále nalezneme například Simonettiho *Sendschreiben an seine Feinde...* z roku 1748. *Stimme eines Wanderer im Thale Josaphat* Friedricha Henniga vydané v Lipsku v roce 1793 zdobí na frontispice rytina

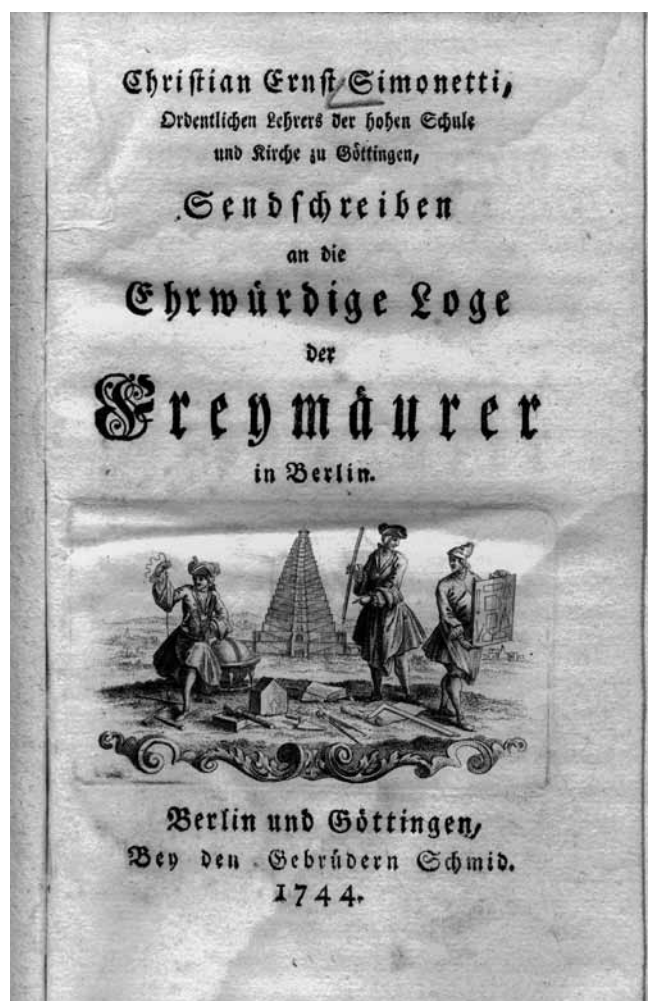
pyramidy (jehlanu) se zednářskými symboly, sign. „Heinr Müller fec.“. Titulní list zdobí viněta, na které vidíme zlomený sloup, desku se včelou a lebkou a monogramem, rovněž signovanou „Heinr Müller fec.“. Dále je zde zastoupeno množství iluminátských tisků, stejně tak jako dnes vzácné a obtížně dostupné rozekruciaňské tisky.

Z produkce 19. století stojí za zmínku knihy advokáta, spisovatele a publicisty Eduarda Emila Eckerta. Ten je autorem řady fantastických knih, ve kterých „odhaloval“ světovládné úmysly svobodných zednářů. V roce 1857 přesídlil ze Saska do Prahy, kde neúnavně pokračoval ve své protizednářské agitaci. Již jako katolický konvertita spáchal v roce 1866 ve Vídni, kde našel své poslední publicistické útočiště, sebevraždu.⁶

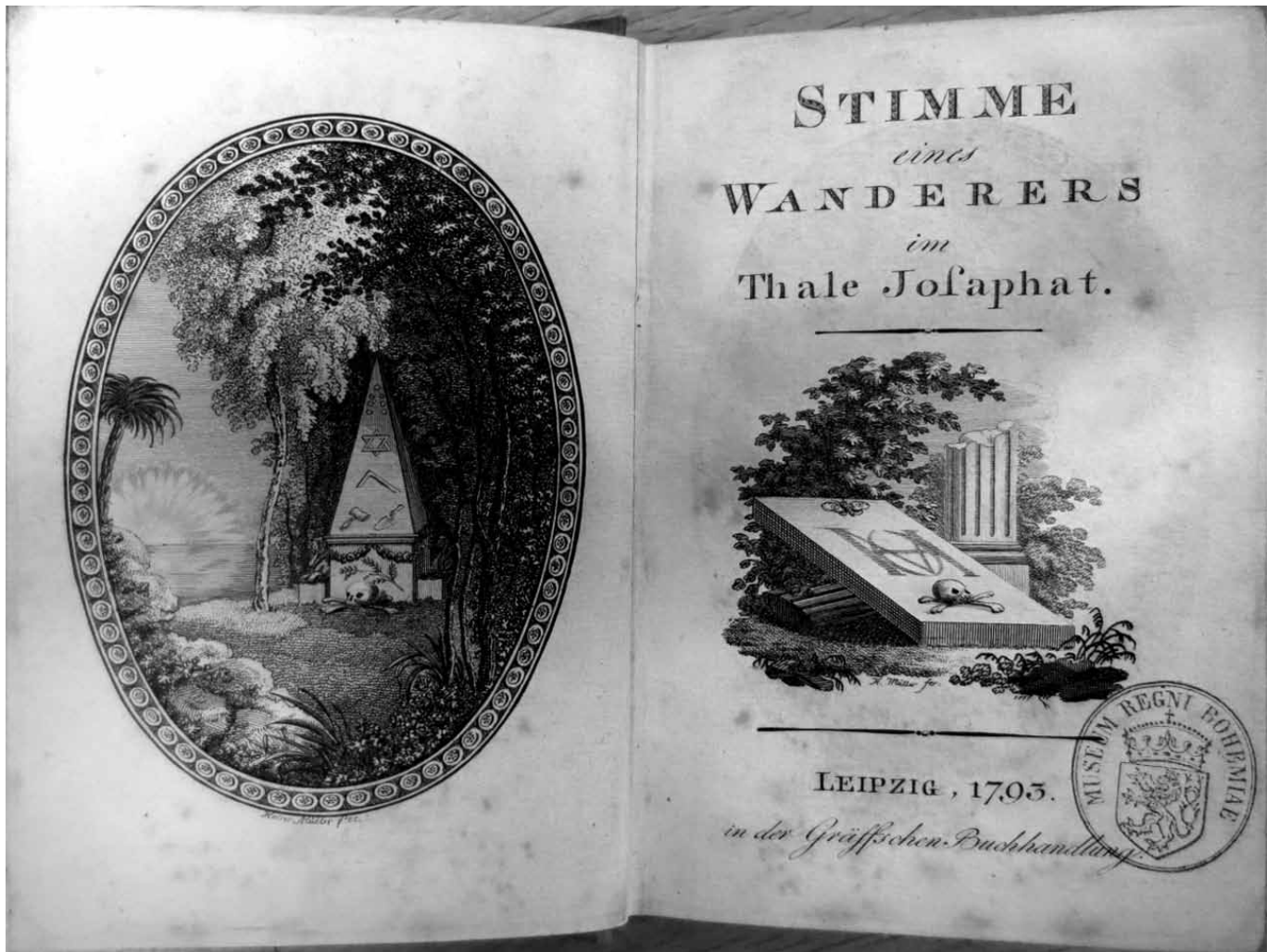
Literatura a použité prameny:

- Archiv Národního muzea, fond Latomica.
Allgemeines Handbuch der Freimaurerei. Dritte, völlig umgearbeitet... Auflage von Lennings Encyclopädie der Freimaurerei, Erster Band, Leipzig 1900.
 LEŠEHRAD, Emanuel. *Literatura a umění v československém zednářství*. Praha: Legiografie, 1936.
 Ritual des Lehrlinggrades der Loge Sincerité in Klattau 1745–1785. K vydání připravil Oscar Posner, vydala lóže Quatuor Coronati coetus pragensis, v roce 1930.

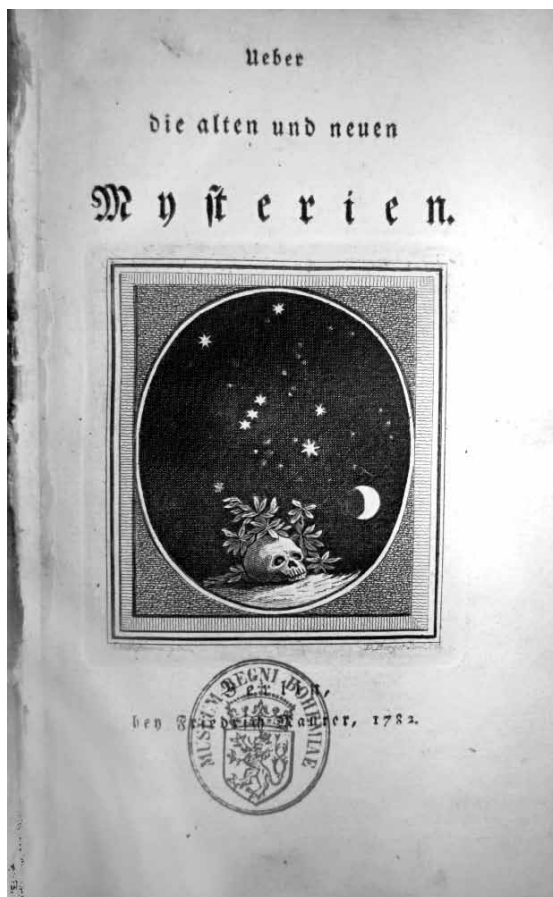
Christian Ernst Simonetti: Ordentlichen Lehrers der hohen Schule un Kirche zu Göttingen, Sendschreiben an die Ehrwürdige Loge der Freymäurer in Berlin. Berlin und Göttingen, Bey den Gebrüderm Schmid, 1744. Na titulním listě alegorická rytina tří zednářů s nárysem stavby, zednářskými nástroji, glóbusem, v pozadí chrám pyramidovitého tvaru. Knihovna Národního muzea 60 E 35

⁶ *Allgemeines Handbuch der Freimaurerei*. Dritte, völlig umgearbeitet... Auflage von von Lennings Encyclopädie der Freimaurerei, Erster Band, Leipzig 1900, s. 214–215.

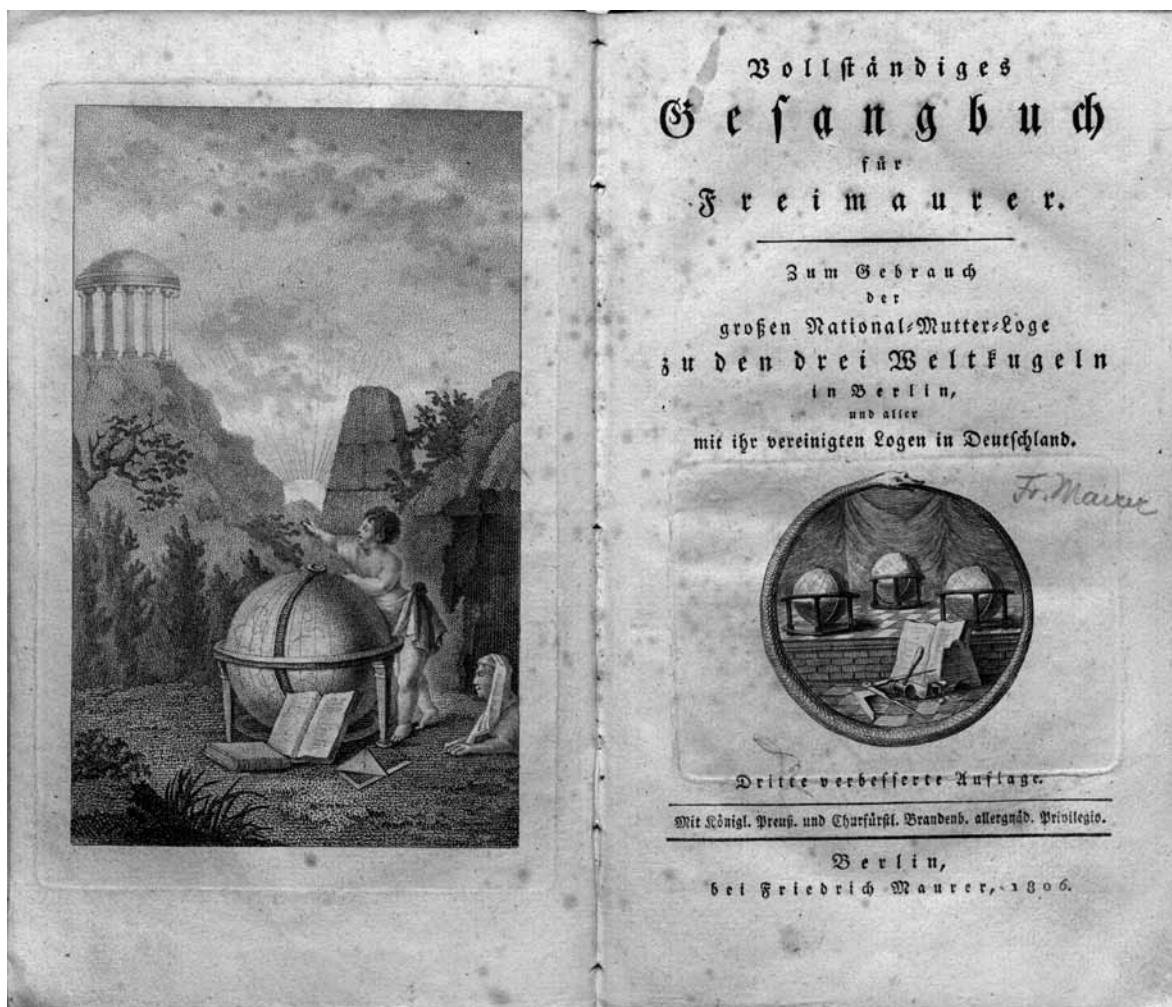
Friedrich Hennig: *Stimme eines Wanderer im Thale Josaphat*, Leipzig, 1793. Knihovna Národního muzea 60 F 47. Foto Eva Lachmanová

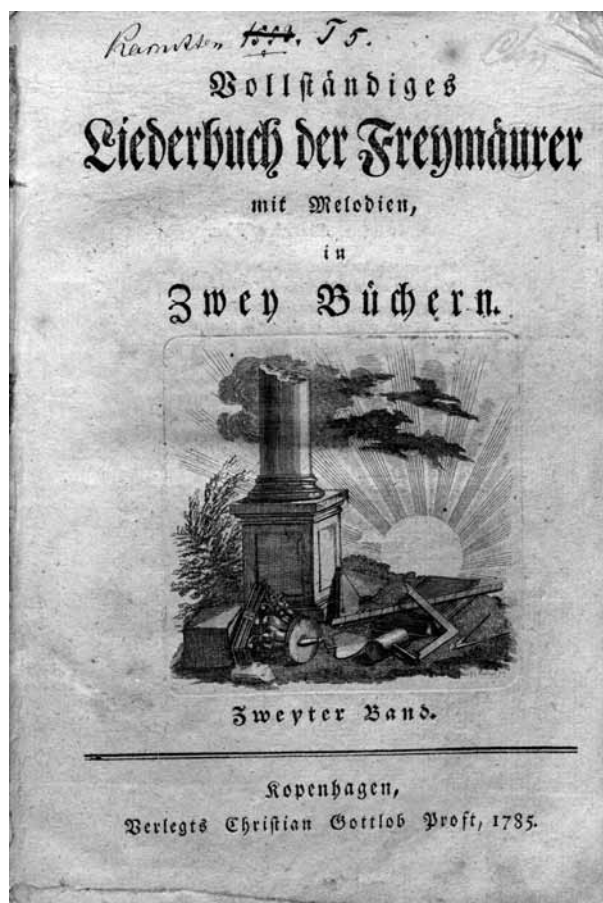
Johann August Starck: *Ueber die alten und neuen Mysterien*. Berlin, bey Friedrich Maurer, 1782. Knihovna Národního muzea 60 E 48. Foto Eva Lachmanová

Exlibris Ignáce hraběte Chorinského z Ledské

Zednářský zpěvník vydaný berlínskou velkolóží v roce 1806. Knihovna NM, fond Zednářská knihovna, sg. 157. Foto Jakub Hobža

Vollständiges Liederbuch der Freymäurer mit Melodien, in zwey Büchern. Zweyter Band. Kopenhagen, Verlegt Christian Gottlob Proft, 1785. Sborník obsahuje desítky písní s notovým záznamem, ale bez údajů o autorech a skladatelích. Alegorická rytina, na které spatřujeme stavební náčiní a zlomený sloup, symbolizuje nikdy nekončící práci svobodného zednáře. Knihovna NM, fond Zednářská knihovna, sg. 176. Foto Jakub Hobža

Georg Heinrich Mahncke: *Gesandbuch für Freymaurer...*, Hamburg 1804. Alegorická rytina na frontispice zpěvníku vydaného v roce 1804 v Hamburku obsahuje i egyptizující prvky – dvojici sfing, „strážkyň prahu“, a část zdiva pyramidy. Knihovna NM, fond Zednářská knihovna sg. 200. Foto Jakub Hobža

Bernardo Tanucci: *Geschichte des Schicksals der Freymäurer zu Neapel, Frankfurt und Leipzig 1779*. Knihovna NM, fond Zednářská knihovna sg. 201. Foto Jakub Hobža

Bruder Seddag: *Brüderliche Vermahnung an einige Brüder Freymaurer*, Philadelphia [t.j. Petrohrad] 1781. Knihovna NM, fond Zednářská knihovna sg. 216. Foto Jakub Hobža

